

مروری بر

پارچه‌های نفیس دوره‌ی

صفویه

دکتر حسین یاری

الهه بادیانی

سرشناسه	:	یاوری، حسین ۱۳۲۵
عنوان و نام پدیدآور	:	مروری بر پارچه‌های نفیس دوره‌ی صفویه / حسین یاوری، الهه بادیانی
مشخصات نشر	:	تهران: بیهق کتاب، ۱۳۹۴
مشخصات ظاهری	:	۹۶ ص
شابک	:	۹۷۸-۶۰۰-۵۰۴۱-۸۱-۱
فهرست‌نویسی	:	فیا
موضوع	:	پارچه - ایران - تاریخ - قرن - ۱۰-۱۲ ق
موضوع	:	پارچه‌های ایرانی - تاریخ
موضوع	:	باقندگی - ایران - تاریخ - قرن - ۱۰-۱۲ ق
شناسه افزوده	:	بادیانی، الهه
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۴ م ۴ ی / NK ۸۸۷۴
رده بندی دیویی	:	۷۴۶ / ۰۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی	:	۴۰۶۷۸۷۴

مروری بر پارچه‌های نفیس دوره‌ی صفویه

ناشر: انتشارات بیهق کتاب

مؤلفین: دکتر حسین یاوری - الهه بادیانی

چاپخانه: سیرغ

صحافی: تلاش

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۴

قیمت: ۱۰۰۰۰۰ ریال

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۰۴۱-۸۱-۱

انتشارات: تهران - خیابان ۱۲ فروردین - پلاک ۲۹۴ طبقه اول واحد ۱

تلفن: ۱۲-۶۶۹۶۶۹۱۱ - ۹-۶۶۴۹۹۹۲۸

فروشگاه: خیابان ۱۲ فروردین - پلاک ۲۸۸ تلفن: ۶۶۴۰۵۹۳۰

Web:beyhaghpub.com

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۷
مقدمه.....	۹
فصل اول- کلیاتی پیرامون دوره‌ی صفویه.....	۱۱
۱-۱- چگونگی آغاز و پایان حکومت.....	۱۱
۱-۲- صفویه، عصر درخشان هنر و معماری.....	۱۳
فصل دوم- مقدمه‌ای بر پارچه‌بافی دوره‌ی صفویه.....	۱۷
فصل سوم- آشنایی با پارچه‌های نفیس (فاخر) دوره‌ی صفویه.....	۲۱
۳-۱- ترمه.....	۲۱
۳-۲- دازایی- ایکان.....	۳۷
۳-۳- زری.....	۴۲
۳-۴- مخمل.....	۴۹
۳-۵- پارچه‌های ابریشمی.....	۵۷
فصل چهارم: جمع‌بندی.....	۵۹
تصاویر پایانی.....	۸۳

پیشگفتار

پارچه‌های نفیس که امروزه تولید آن بسیار کاهش یافته است پارچه‌هایی بوده و هست که بافتش دشوار و انواعی از آن بس مشکل بوده است لذا به مرور زمان برخی از رموز و فنون آن به فراموشی سپرده شده و استادان مسلم آن یا فرصتی برای انتقال راز و رمزها نداشته‌اند و یا آن که کمتر هنرمند «اهل و «وارسته‌ای» را برای سپارش اندوخته‌های بس فاخر و گران سنگ خود یافته‌اند.

پارچه‌های فاخر که بیشترین میزان تولید آن به دوره‌ی صفویه - دوران بالندگی نساجی ایران و یکی از اعصار درخشان هنر، معماری، ادبیات، عرفان، نمایش، موسیقی و... - مربوط می‌شود پارچه‌هایی است:

- با روش تولید بسیار دشوار که مهارت و هنرمندی بالایی را می‌طلبد.
 - میزان تولید کمی دارد.
 - هنرمندان دست‌اندرکار آن از گذشته هم کم تعداد و در حال حاضر در هر رشته انگشت شمار است.
 - برآیند قیمت تمام شده و قیمت فروش بالا از دیگر مشخصات این پارچه‌ها بوده و هست. حال آنکه تعداد آن هفته‌ها و گاه ماه‌ها به طول می‌انجامیده است.
- در این مجموعه به معرفی پارچه‌های نفیس (فاخر) دوره‌ی صفویه پرداخته‌ایم تا هم نوشتاری مدّون از آن‌ها در اختیار باشد و هم با برخی از توانمندی فرهنگی کشورمان آشنا شویم و هم آن که امکان بهره‌گیری از نگاره‌های آن را یادآور شویم و شاید هم حفظ و توسعه‌ی تولید چنین منسوجات هنری فاخری در دستور کار قرار گیرد.

حسین یآوری

پاییز ۱۳۹۴

دوره‌ی صفویه (۹۰۵-۱۱۴۸ هـ. ق.) را یکی از اعصار درخشان معماری و هنر ایران می‌دانیم چرا که در تمامی زمینه‌های هنری از معماری و تزیینات آن، نگارگری، خوشنویسی، موسیقی سنتی، هنرهای صناعی، نمایش و در نهایت مباحث حکمی و عرفانی، هنرهای ایرانی، رشد و شکوفایی در خور توجه‌ای داشته است. نمونه‌های با ارزش و نفیس آثار منقول و مکتوب آن دوران، هم اکنون موجود و یا زینت بخش موزه‌ها و مجموعه‌های هنری سراسر جهان است.

توانگری و ثروت ایران در امکان تولید انبوه، متعاقباً در تمدن‌های غربی نیز ظاهر شد. ولی ایران دوره‌ی صفوی با مهارت‌های هنری خود پیوسته نقش رهبری را در حفظ آن ایفا کرد، زیرا در واقع ایران وارث سنت‌های هنری بود که حدود دو هزار سال تداوم یافته بود و بنابراین روش‌های هنری ایران به عنوان الگو اصلی ثابت و پایرجا ماند.

استفاده از سازه‌های زیبا و مجلل و خیمه‌های عظیم و پرده‌های فاخر و متنوع که ایران از زمان‌های گذشته در تولید آن شرکت داشت و هم‌چنان در طول تاریخ ایران ادامه یافت، در دوره‌ی صفویه از نظر زیبایی به اوج عظمت رسید. برخی از مردم آن دوران همیشه لباس‌های زیبای ابریشمی که اغلب با الیاف فلز طلا و یا نقره یافت می‌شد، پوشش می‌کردند.

در دوره‌ی صفویه از پارچه‌های فاخر و زیبا نه تنها رجال بلکه تعداد بی‌شماری از مالکان و حتی عوام، به عنوان لباس استفاده می‌کردند افزون بر آن، پارچه‌های مذکور زینت بخش اماکن متبرکه هم بوده است طراح، بافنده و رنگرز بیش از سایر هنرمندان در میراث هنر پارچه بافی قدیم ایران بهره‌مند شدند و می‌توان گفت هنرمندان بافنده در آن زمان همه‌ی فنون بافتی را که قبلاً در ایران رایج بود، مانند بافت پارچه‌های دولا، روش بافت اریب که قدمت آن به پارچه بافی ساسانی بر می‌گردد و هم‌چنین شیوه بافت سائن (اطلس) را مورد استفاده قرار دادند.

رنگرزان پارچه نیز به همین میزان از میراث گذشتگان برخوردار بودند. رنگرزان ایرانی بدون بهره‌وری از علم شیمی، رنگ‌هایی را با طیف و سایه‌های مختلف و رنگ‌های طبیعی به وجود آوردند. ماحصل گفتار و نوشتار آن که در دوران صفویه پارچه بافی و قالی‌بافی، رودوزی و باخلاصه‌ی کلام «هنر-صنعت» نساجی ایران، فصل درخشان و پرشکوهی از هنر هنرمندان و تولید تفایس هنری را پشت سر نهاد که خوشبختانه آثار متعدد به جای مانده از آن دوران، عصر صفویه و هنرهای آن را به تحسین هنرشناسان وامی‌دارد و گنجینه‌های فاخر، استثنایی و گاه کم نظیری را به تماشا می‌گذارد.